ÅRSKRÖNIKA

Hölö Mörkö Hembygdsförening

2016

Flygbilden på Oaxen är tagen 1982.

JUBILEUM PÅ OAXEN

200 ÅR SEDAN FLORENCE BONDE FÖDDES

HON SKAPADE OAXENS KALKBRUK

Innehållsförteckning:

Mörköcirkeln	2
Ordföranden har ordet	3
Ett kvinnoöde	4
Reformationen	6
Textilier i arkivet	8
Årets bilder ur vår verksamhet	10
Marianne Kube	12
Hölöcirkeln	14
Florence Bonde	16
Boktorget	20

Bilagor:

Inbjudan till Årsmötet och dagordningen

Verksamhetsberättelsen 2016

Resultat- och balansräkning 2016 och budget 2017

Programmet 2017

PG-inbetalningskort för medlemsavgift 2017

Från redaktionen:

Krönikan innehåller 20 sidor.
Ett Höst- och Vinterblad på 4 sidor delas ut under respektive årstid.

Copyright © HölöMörköHembygdsförening

Ansvarig utgivare: Lars Warg
Redaktör och layout: Ankie Schipper, m.fl.
ISSN 1101-7228

Hölö Mörkö Hembygdsförening
Kyrkskolan
15392 Hölö
Lars Warg tel 070 668 36 19

Mörköcirkeln

Årets cirkelträffar bestod av ett antal utflykter till platser, vilka man ville besöka efter en längre tids teoretiska Mörköstudier . Första utflykten i april gick till torpen Smedstorp och vidare genom skogen till Vilhelmsdal, mitt på Mörkö. Det senare ett torp underordnad Mörkö Prästgård och där en av deltagarna bott som barn. Smedstorp, med funnet belägg från 1679, var forna tiders bo- och arbetsplats för bl a smeder. Nästa utflykt bar iväg till torpet Kallasvik på sydöstra Mörkö, ett kärt återseende för en ny bekantskap i cirkeln som bor på annan ort men som tillbringat sina barn- och ungdomsår på Kallasvik på 1950-80 talet.
I september besökte cirkeln Idesta nära Mörkös badplats Salsudd strax söder om Skanssundet.
Idesta byggdes 1872 av snickaren Karl Karlsson. Förutom hus byggde Karl även båtar och möbler. Karls yngsta dotter Anna blev kvar på Idesta och gifte sig med John Asplund. Tillsammans med snickaren Kjellgren byggde John Asplund sjöboden vid Salsudd, numera kallad Idesta sjöbod, där han förvarade sina fiskeredskap. John fiskade strömming och annan fisk som han fraktade till Södertälje och Trosa. En annan dotter till Karl Karlsson, Klara Charlotta men kallad Charlotta, var sömmerska och tillsammans med en annan av systrarna, Agnes, for Charlotta runt på gårdarna och hjälpte till att sy. Charlotta var farmor till cirkelns nämnda nya bekantskap ”med anorna” från Kallasvik. Även besöket på Idesta blev därför ett kärt återseende som väckte minnen, inte bara för deltagaren i fråga utan även för hennes kusiner som inbjöds till utflykten.

Waltraut Neuschütz

Målningen föreställer Idesta

Ordföranden har ordet

Trots de problem som vi fortfarande har med våra lokaler och svårigheten att få en lämplig plats att bedriva vår verksamhet på, har 2016 varit ett aktivt år för Hembygdsföreningen.
Digitaliseringsarbetet har intensifierats och en stor del av Hembygdsföreningens bildarkiv finns nu på olika databaser. Tanken är att bilder och annat arkivmaterial ska bli ännu mer tillgängliga för våra medlemmar. Bildbearbetningen har åter tagit fart och inte på länge varit så livaktig som under den gångna vintern.

Våra cirklar fortsätter att arbeta och träffas. Hölöcirkeln har börjat ett samarbete med kyrkan om att skaffa fram information om kyrkoruinen i Hölö. Under 2016 hade Hölögruppen möten och vandringar ungefär en gång i månaden. Mörköcirkeln har också varit mycket aktiv och under 2016 gjort ett antal utflykter vilket man även planerar att göra 2017.
Att samarbeta med andra hembygdsföreningar och andra föreningar i vår hembygd är mycket viktigt och något vi vill fortsätta med. Vi vill få möjlighet att arbeta mer med barn och unga samt att arbeta aktivt för att integrera våra invandrare i vårt gemensamma samhälle.

Jag hoppas att vi i en nära framtid ska få möjlighet att bedriva vår verksamhet från Wij Gammelgård som skulle ge oss helt andra förutsättningar i vårt arbete. Nuvarande lilla lokal på andra våningen i Kyrkskolan är tämligen svårtillgänglig för äldre och handikappade och dessutom får vi inte ha allmänna aktiviteter där uppe på grund av rådande brandregler.
Att Hembygdsföreningen får en lösning på lång sikt vad gäller lokalfrågan för planerade och tänkta aktiviteter samt förvaring av arkiv och skänkta föremål är viktigt för att få medlemmarna att bedriva ett för dem roligt och stimulerande ideellt arbete.
Wij Gammelgård är ett utmärkt exempel på en kulturbyggnad i närområdet som visar bygdens förankring i det gamla jordbrukssamhället och får inte förstöras för framtida generationer. Wij Gammelgård kan bli en fantastisk plattform för Hölö Mörkö Hembygdsförenings verksamhet i samhällsbyggandet.

Lars Warg

Ett kvinnoöde 1875 på Mörkö

Samtidigt en ännu olöst gåta

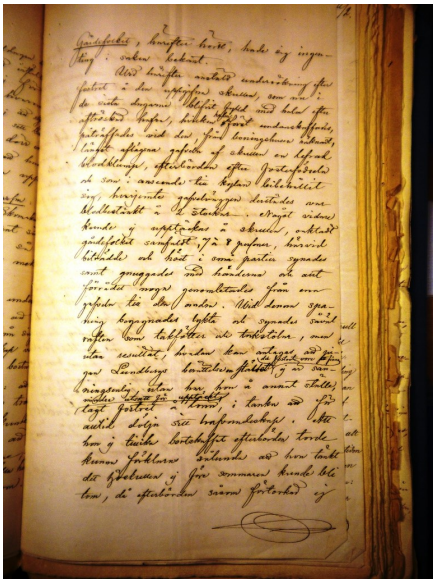

Ur rättegångens protokoll.

Att kalla historien ”Barnamord på Mörkö” låter alltför brutalt. Efter att ha läst 14 sidor protokoll vid Landsarkivet i Uppsala vill jag inte anse pigan Christina Lundberg vara ensamansvarig för dådet.
Ej heller har man återfunnit det döda fostrets kropp, varför jag förstår myndigheternas beslut att inte godkänna den första polisutredningens resultat, som för övrigt tillkom ganska sent. Man begärde förnyad utredning och då är vi framme 7 månaderefter brottet.
Viktigaste skälet till att jag inte anser Christina ensam ansvarig är det förhållandet att hon blev helt övergiven av sina närmaste, när hon som mest behövde deras stöd i samband med barnets födsel. Vidare finner jag det egendomligt att man på 14 sidor inte med ett ord nämner vem som är far till pigans barn, eller var han kan återfinnas. Nu raskt över till den 20-åriga kvinnans öde.
Christina Lundberg var född 7 januari 1852 och dotter till skräddare Johan Lundberg och hans hustru Anna Christina vid Råbergen. Johan dog och hustrun kom att gifta om sig med statkarlen Carl Fredrik Ångman vid Norräng. Christina behövdes inte hemma på gården, utan kom att tjäna som piga på ett flertal ställen. Hon flyttade ofta vid den vanliga flyttningstiden på hösten till något nytt ställe. Christina hade goda betyg från flera tjänster, men sökte sig uppenbarligen till något nytt och ännu bättre. Var det möjligen av det skälet som hon kom att bli skriven i Örebro hos garvaren Carl Johan Ericsson vid Engelbrektsgatan 23 i Örebro ?

Christina försökte i det längsta hemlighålla att hon var med barn och lämnade sin tjänst i Örebro samt begav sig hem till sin mor och styvfar vid Norräng. Jag uppfattar att hon inte var välkommen hem, för hon kom omväxlande även att få härbärge hos sin morbror i Sorunda och en skomakare Engstrand vid Roligs Båtsmanstorp på Mörkö. I fortsättningen kommer jag att lätta upp språket genom att blanda normalsvenskan med det härliga 1800-talsspråket.

Vid tjugondagknut 1875 kom Christina dock tillbaka till Norräng och då kunde hon inte längre dölja att hon var med barn. Modern och styvfadern tillhöll då henne att återvända till Örebro. De menade att fattigvården där borde hjälpa henne , för själva ansåg de sig inte vara i stånd att härbärgera henne. Hon utrustade sig med en kaka bröd till matsäck och något pengar till järnvägsbiljett.
Under rådande köld och snöyra lemnade hon styffaderns hem, torsdagen den 21 januari och som hon sade till föräldrarna, för att begifva sig till Jerna station (ca 20 km norrut).
Christina måste ha känt hur nära födsel hon var. Hon smög sig upp på en foderskulle öfver Norrängs ladugård, varefter hon samma dag framfödde ett lefvande foster som hon tog upp i sina händer. Barnet fick ej någon vidare omvårdnad. Hon lindade in det i en mörk fyrkantig yllehalsduk. Barnet afled efter att ha skrikigt en stund. Sedan hon befriat sig från barnsbörd, dolde hon sig på skullen till påföljande dag, då hon gick derifrån medtagande det döda fostret.
Utan att ha förskaffat sig någon mer matsäck gick hon, enligt egen utsago mot Jerna och gömde sitt foster i ett buskage på vägen dit, men som inget bantåg gick den dagen, hade hon sökt och fått herberge hos en skomakare öfwer natten och på måndagen medföljt ett bantåg som stannat i Katrineholm, hvarest hon fått dröja 3 dygn i ventsalen och att hon slutligen återkommit till Örebro den 29 januari samt att hon då, utan att anmäla sig för herrskapet, legat en natt i garfware Ericssons kök, men tillbringat de följande nätterna i ett uthus uti Ericssons stallgård, utom en natt som hon tillbringat vid Rosta, der hon anmält sig för erhållande af tjenst.
Det föregående medförde att någon gjorde en anmälan och sent en afton påträffade en polis-patrull henne och tog henne i förvar där hon sedan bekände vad som hänt. En barnmorska och en läkare tillkallades och ”efter att dessa besiktigat henne i polishäktet och ansett att ingen synnerlig fara war med hennes helsotillstånd införpassades hon till cellfängelset i Örebro och derifrån skrifver man den 5 februari1875

”hemställer vi att Konungens Befallnings-hafware behagar om den widare undersökning hwartill det anförda synes föranleda, likaså ock att besluta angående hennes fortfarande qvarhållande i häkte.” Christina överfördes till länsfängelset i Nyköping och fick åtnjuta vård och därifrån sade man sig den 11 februari vara beredda överlåta henne så snart hennes hälsotillstånd så medgifwer.
Vid brottsplatsen Norräng synes polisundersökningen dröja onödigt lång tid innan man startade med förhören, först av styvfadern, därefter modern och sedan makarna gemensamt. De menade att Christina, trots ovädret, kanske kunde hinna tillbaka till Örebro före barnafödseln och att fattigvården där borde hjälpa henne och skälet att inte behålla henne hemma var deras egen fattigdom. Därefter vidtog förhöret av Gårdsfolket och de menade sam-fällt att Christina trots havandeskapet, utan synbar ansträngning visat sig både rask och kraft-full, men att hon hade ett kärft sinnelag och att hon med fräckhet förnekat sitt havandeskap. Man menade gemensamt att fostret måste blivit ” lagt i lönn ” för att för alltid dölja hennes havandeskap.

Därefter vidtog ett intensivt sökande efter fostret, efter den beskrivning som pigan givit. 7-8 personer deltog, men man återfann endast en levrad blodklump samt blodstänk på ett par stockar i väggen. Något foster kunde ej heller återfinnas i det skogssnår som Christina angivit, ej heller den halsduk som fostret skulle ha varit inlindat i. Christina ansågs ändock av många som fullt trovärdig. Man spekulerade i om ”fostret blivit uppätet av rofdjur eller övergått till förruttnelse eller om detsamma blifvit av storm och oväder kringspritt i delar”.

Den något högre myndigheten blev missnöjd med rapporten kring sökandet efter fostret och begärde förnyad undersökning på plats med Christina närvarande. Hon kom med fångtransport från Nyköping och anlände klockan 2 på e.m. den 30:e augusti (7 månader efter händelsen) Pigan visade platsen, biträdd av fjärdingsman J.E.Jansson i Egelsvik och ”fånggewaltige”. Ej heller denna andra undersökning ledde till önskat resultat.

Historien får en annan vändning om jag lägger den samman med en annan händelse som förre ordföranden i föreningen, Kalle Jonsson, berättade för mig i samband med att vi biträdde forskare från Södertörns högskola ang pålarna i Pålsundet (Pålsundsutredningen som återfinns i tidigare kröniketexter). Kalle pekade då ut för mig platsen på ängens övre del där det tidigare stått en mindre stuga, under vilken man för länge sedan återfunnit ett barnafoster, men Kalle kände inte till något mer om det fallet. Det ligger då nära till hands att fråga sig om det är där på ängen som Norrängsflickan gömde sitt foster. Christina har i så fall helt vilselett de 8-9 personer som var satta att söka bland buskarna i en skogsdunge strax norr om Löten.

Utan tvivel hade Christina anledning att ljuga på den punkten. Inte heller hade man vid polisundersökningen ställt frågan : vilken väg gick Du från Norräng mot Jerna station? Man har helt enkelt förutsatt att pigan i rådande väder tagit den närmaste, men hon valde kanske den väg som var säkrast för att inte bli upptäckt och säkrast för att snabbt finna en plats att gömma sitt foster. Om hon resonerade som jag tror, så gick hon från Norräng över Pålsundets färjeställe och in på den skogsstig som finns kvar än idag och som leder fram till Sunds gård och Hölö k:a. På den vägen finns rikligt med möjligheter att gömma ett foster alternativt gräva ned det i stora sandtaget man passerar strax väster om Påläng.

Gåtan synes olöst, varför jag nu gärna överlåter åt en efterträdare att forska vidare, sannolikt skall det då ske i Örebro-handlingar eller så kan man börja med att gå 9 månader bakåt i tiden från den 21 januari och se var Christina då befann sig.

Jag kan bara hoppas få se en fortsättning !

Olle Eriksson

Norräng

Martin Luthers reformation ger Kung Gustav Vasas Reduktion, då Kyrkans kloster stängs och biskoparnas egendomar dras in till Sveriges stadskassa.

Om Reformationen i Hölö under 1500 talet.

Ingen av oss var här när kung Gustav Vasa genomförde reformationen i Sverige och stängde Överhölö kyrka, genom sin skattereduktion 1530.
Min berättelse om reformationen blir därför färgad av mina egna tankar omkring denna historia. Men ändå ett försök att aktualisera Reformationen, som i år firar 500 års minnet av tillfället då Martin Luther spikade upp sina teser på kyrkporten i Wittenberg 1517.

På fotografiet nedan till höger ser vi tre skulpturer gjorda under medeltiden. Kanske har de tillverkats någonstans i Europa, i någon konstnärs ateljé under 1400-talet. Skulpturerna skulle ge medeltidens folk kunskaper i kristen tro, under en tid då bibeln lästes av prästen på latin och väggmålningar blev folkets bibel tillsammans.
Längst till vänster ser vi vårt svenska helgon, Den Heliga Birgitta, som på 1300-talet grundade ett kloster för både män och kvinnor.
Bredvid Birgitta, utan huvud men med sin dyrbara nardusbalsam, står Maria från Magdala, som smörjde Jesus fötter innan Jesus skulle förrådas, förnekas, korsfästas och uppstå den förta kristna påsken. Längst till höger står Maria med barnet Jesus.
Denna nyrestaurerade skulptur ska Hölö konstnären Karin Magnusson tillverka nya huvuden åt under reformationsåret.
Huvud och händer har gått förlorade. Kanske för att deras ansikten utstrålade en så mäktig kraft, berättade Karin, att de måste tystas ner, när en ny tid skulle göra om kyrkans traditioner.

Den riksdag som hölls i Västerås 1527, brukar betraktas som startpunkten för reformationen i Sverige. Klostren skulle ställas under den världsliga överhetens förvaltning och adeln fick rätt att kräva tillbaka det som donerats till kyrkan efter 1454.

Fanns det klosterfolk i Hölö vid denna tid?
Hade nunnorna från Solberga kloster utanför Visby ringmur, varit här i Hölö vid denna tid, men nu tvingats packa ihop och ge sig iväg?

Det har berättats för mig att Över Hölö kyrkoruin påminner om en pilgrimsruin från en annan del av Sverige, som en gång samlade pilgrimer på vägen upp mot Nidaros i Norge och Olov den heliges grav.

ÖverHölö kyrkoruin

Kan det ha varit så, att pilgrimsaktiviteten i Över Hölö kyrka gjorde denna mer bunden till sina katolska rötter och därför minder användbar för Gustav Vasas reduktion? En tanke att fundera över.

Klosterfolket fick ge sig av och skatter som bönder betalat in till den katolska kyrkan, styrdes istället om till statskassan.
Sverige hade på grund av kriget mot Danmark, blivit ett fattigt land, skuldsatt och svagt. Pengarna fanns däremot i kyrkorna och biskoparna hade egendomar, som Gustav Vasa behövde.
Medeltiden tar slut med Vasatiden. Den kyrka som tidigare haft nära kontakt med alla katolska kyrkor runt om i Europa, stänger nu till och söker kontakt med de nya lutherska kyrkorna i nord Tyskland.
En svensk student, Olaus Petri, hade under sina studier i Tyskland fått möjlighet att höra Martin Luther predika. Han kommer hem med de nya tankarna att vårt lands furste, kung Gustav Vasa, skall bli kyrkans överhuvud istället för Påven i Rom.
Med reformationen får Sverige ett gemensamt skrivspråk. Bibeln blir översatt till svenska och en ny kyrkoordning tar form.

Det gick fort. Över Hölö kyrka läggs i ruiner. Nu finns bara en kyrka kvar.
Två kyrkor som byggts på 1100-talet, som samlat människor till sång och bön delar inte längre samma öde. Neder Hölö får bli kvar och restaureras under 1700-talet. I bygden har människor bott redan innan missionären Ansgar kom till Birka och Sverige kristnades.
Kyrkorna hade troligtvis rests på samma platser där forna tider Hölöbor redan tidigare träffats för att hålla rådslag. Från den tiden står stenen vid Hejsta kvar. Den talar om tider som förändras och att människor levar här och velat lämna kvar något åt eftervärlden att fundera över.
Tack för att jag fick förtroendet att skriva åt er!

Fenja Svensson, präst i Hölö Mörkö Församling

Runstenen vid Hejsta

Ett fåtal textilier i arkivet.

I hembygdsföreningens arkiv finns fotografier och text om hur Hölödräkten kom till i slutet av 1970- och början av 1980-talen. En arbetsgrupp åtog sig att forska i gammalt och komma med förslag. Gruppen fick ett antal fotografier och prover på gamla vävar. I anslutning till proverna anges vem som vävt eller lämnat dem till föreningen. De flesta har vävts av Ester Jacobsson i Helleby gård. Däremot står det inte vem som lämnat hennes prover, vilket vore bra om läsarna kan bidra med.

Vid provet som är avbildat här intill finns en text som gör mig nyfiken. ”Stolstyg av redgarn, har suttit på två fåtöljer, som Ester Jacobsson på Helleby ärvt av sin pappas farmor … och som bodde i Hejsta vävstuga. Tyget kan vara från slutet av 1700.”

Jag hittar Ester, född 30 maj 1888, med föräldrar och syster i Helleby. Fadern avlider 16 april 1917. Den 17 mars 1918 kommer John Torild Jacobsson från Gammalkil i Östergötland till Sörby som arrendator. 1921 flyttar Torild till Helleby och den 28 juli 1923 gifter Ester och han sig. 15 augusti 1925 nedkommer Ester med ett ”dödfött gossebarn”. Därefter finns ingen uppgift om fler barn. Men till Helleby kommer Torilds systerson Göran den 8 juli 1929. Han är då lite mer än 1 år och adopteras senare av Ester och Torild. Göran gifter sig så småningom och får två döttrar. De bor kvar i Helleby till 1965. Ester och Torild flyttar då till Trosa och sonen Göran med familj till Västergötland. Ester dör 1968.

Ester Jacobsson på sin 50-årsdag 30 maj 1938

Hur är det med fåtöljerna och kopplingen till Hejsta vävstuga?

Jag söker efter Esters pappas farmor. Hon hette Anna Britta Jansdotter och föddes 19/12 1788 i Uhrviken och dog 31 augusti 1867 i Broby. Hon bodde aldrig i Hejsta. Av Margareta Eriksson i Hejsta får jag veta att hon och hennes mamma startade vävstugan 1969. Därmed är det uteslutet att Esters pappas farmor vävt där.

Kan fåtöljerna finnas kvar, eller finns det fotografier på dem? Jag letar och hittar Görans dotter Marie Louise Jacobsson och skickar ett brev. Det kommer ett e-postsvar efter endast två dagar. Några fåtöljer känner hon inte till men sänder fotografi på Ester.
Vi får därmed vara nöjda. *Sonnie Kimsjö*

Ester med sonhustru Kerstin och sondotter
Marie-Louise på Esters 75-årsdag 30/5 1963

Efterlysning!

Från Husgerådskammaren på Stockholms Slott finns önskemål att få veta om det finns berättelser, föremål eller fotografier med samband till Tullgarns Slott och Vävskola.
Hör av dig till hembygdsföreningen om du kan bidra med något.

ÅRETS BILDER UR

100-ÅRS FIRANDE AV SVERIGES HEMBYGDS-RÖRELSE PÅ TOREKÄLL-BERGET

STORA DAMMEN MOT NORRÄNG

BRÅTENS GAMLA GRIND.

WIJ GAMMELGÅRD

GAMLA EKEBY

VÅR VERKSAMHET

LOUISE BERÄTTAR OM KÄRRINGHOLMEN

BESÖK PÅ IDESTA.
CHARLOTTA MEDKUSINERNA

HÖRNINGSHOLM FRÅN IDESTA HÅLLET

Marianne Kube

Marianne Kube

Min mamma fick slita mig från köksbordet där jag alltid satt och bara ritade, ritade och ritade och försöka få ut mig i friska luften och röra på mig. Jag vankade omkring ett tag utanför och längtade in till mitt ritblock igen. Vi bodde så att jag inte hade så många kamrater i närheten, så mitt ritande var min lek och min föreställningsvärld. Jag kunde tänka på ett vitt ritpapper och en välvässad penna så att det vattnades i munnen på mig!
När jag var i 10-årsåldern fick jag gå till doktorn för mitt långfinger på högra handen hade deformerats av allt ritande. Doktorn ordinerade ”inget ritande på flera veckor”.
Oh, vilken vånda! Fingret rätade långsamt upp sig och jag fick börja rita igen.

Min bror som är 11 år äldre än jag, studerade till byggnadsingenjör och kom hem med gamla byggnadsritningar som jag kunde använda baksidan att rita på. Riktigt stora bra papper. Det skulle inte gå nuförtiden när allt är digitalt!
Min enda tanke var att fortsätta med mitt ritande och målande som yrke, kanske reklamtecknare eller illustratör? Jag sökte in på Konstfackskolans linje för teckningslärare, som det hette då. Det verkade vara ”säkert” tyckte mina föräldrar.
På Konstfack gick jag i 5 år och det var sannerligen en lycklig tid! Lite skrämmande var det i början när man insåg att man inte var ”bäst i klassen” utan det fanns så många andra som var så duktiga.
När konstfackstiden var på sluttampen 1967 blev det mycket stökigt på skolan med mycket politiska möten och ”revolution”, som på de flesta universitet och högskolor. När jag hade gått ut Konstfack blev det en annan inriktning på undervisningen, kanske inte till det bättre alla gånger.
Min första anställning fick jag i Ronnaskolan i Södertälje, som var alldeles nybyggd. Mina elever var till stor del barn till invandrare från Finland. De var alla mycket tysta och snälla. Det var ganska svårt att starta upp en hel bildinstitution som nyutexaminerad lärare. Var handlade man alla saker som behövdes och vad behövdes?
Det har hänt flera gånger under senare tid att jag träffat mina gamla elever från Ronnaskolan, jag har inte känt igen dem, men de kommer ihåg mig och kan berätta historier som jag glömt och många är väldigt positiva till sin skoltid.
1976 slutade jag på Ronnaskolan och sökte mig till Huddinge, där jag och min man bodde med våra två barn. Så småningom hamnade jag på Tumba Gymnasium 1981, vilket var något helt annat än grundskolan.
Där fick jag också undervisa i konsthistoria, vilket jag tyckte var väldigt roligt och en utmaning. Eleverna var positiva och satte glatt igång med sina uppgifter, i alla fall de flesta. Många roliga minnen har jag från gymnasiet. När jag gick i pension 2007, hade vi på skolan några år tidigare, startat upp ett estetiskt program med inriktning på bild och animation, vilket var ovanligt.

Från utställningen Naket

Ett fantastiskt team av lärare jobbade tillsammans med intresserade elever. Det kunde inte vara bättre, men då lämnade jag skolan för att ägna mig åt mitt eget tecknande och målande, som jag faktiskt hållit på med vid sidan av läraryrket, både som kursledare och konstnär. Att vara lärare är att ge ut av sig själv hela tiden, och då är det viktigt att man också får ha ett eget skapande vid sidan om.

Redan 1984 hade jag min första utställning och sedan har det ”rullat på” som man säger, med ett 50-tal både separat- och samlingsutställningar. Det är ingen dans på rosor att ordna en utställning, men som tur är har jag fått mycket hjälp av min man Erwin som är designer och inredningsarkitekt och är från Wien. Vi har arbetat tillsammans och har haft samma inriktning med vårt bildskapande och med gemensamma utställningar.

Mina föräldrar arrenderade en tomt på Mörkö, där min pappa byggde ett litet fritidshus 1951. Jag tillbringade somrarna i Kallasvik på Mörkö från det jag var 7 år, med underbar utsikt över Himmerfjärden. När mina föräldrar gått bort fick jag överta arrendet och det lilla huset, som tyvärr träffades av blixten i midsommarveckan 1993 och brann ner på ett ögonblick. Vi var inte där, som tur var, men fick höra det och åkte genast ut. Ingenting fanns kvar mer är förvridna metalldelar av stuprör, sängbottnar, kylskåp och sammansmälta bestick i sin låda. Som tur var hade vi byggt en ”Friggebod” på tomten, där vi fick bo resten av sommaren. Barnen var tonåringar och vi tillsammans byggde upp ett nytt hus som Erwin snabbt ritade.

Mariannes utställning i NK-villan i Nyköping

Då vi bodde vår, sommar och höst på Mörkö blev jag snart inblandad i försöken att rädda Hölö Kyrkskola, som Södertälje Stad hade tänkt sälja. Vi var några stycken som bildade en förening, Sörmlandskustens konst och hantverksförening, som hade till uppgift att arbeta för att utforma ett ”kulturcentrum” för utställningar och konstnärer och konsthantverkare. Vi samarbetade med Hölö/Mörkö Hembygdsförening, som från början hade sina lokaler i den gamla skolan.

Så småningom kunde verksamheten ta fart med spännande utställningar i den fina stora skolsalen, som ställdes i ordning av en sponsor. I f.d. lärarbostaden kunde konstnärer och hantverkare hyra ateljéer och det trevliga caféet blev iordningställt. Jag startade kurser i kroki- och porträtteckning som blev mycket omtyckta och lockade fler intresserade till kyrkskolan.

Karin Magnusson ”Dockmakare” och jag delar nu ateljé i lärarbostaden och där trivs vi väldigt bra tillsammans. Nu tar vi det lugnare, då vi inte längre är ansvariga för utställningsverksamheten som vi var under flera år.

Vi som är delaktiga i projektet Kulturcentrum Hölö Kyrkskola hoppas att det får fortsätta många år framöver, ett kulturcentrum för alla Hölö/Mörköbor med film, konst, musik, kurser och cirklar.

Marianne Kube

Hölöcirkel

För att kunna tänka sig att Höle är Hölö idag, får man gå tillbaka flera tusen år. För ungefär 7000 år sedan kom människorna till Sörmland men om det funnits människor så långt tillbaka i Hölö finns inget belägg för. Vad vi vet fanns folk på höjderna runt Lillsjön och Kyrksjön vid järnåldern eftersom man har gjort en del arkeologiska fynd. Hölö skall egentligen heta Höle, från medeltiden fram till 1700-talets senare del har namnet varit Höle socken.
Genom Hölö har flera betydande vägar gått. Tjuvstigen är en gammal vikingaväg som började vid Norasjön i Vagnhärad, passerade Edeby, Lida, Grävsta, Broby, Åkerby, Smedsta vidare mot Linga i Järna. Namnet kommer från fornsvenskans thiudh = ”folk”. Utefter denna forntida-medeltida väg finns många gravar och runstenar.
Innan kristendomen kom till Hölö kan det ha funnits två tingssocknar. Överhöle och Ytterhöle tingssocken (500-1100). När kristendomen accepterades omvandlade tingssocknarna till kyrksocknar i ett ting (1100-1200) och samtidigt etablerades två kyrkor, Överhöle Kyrka också kallad, Luciae kyrka, samt Ytterhöle kyrka.
Tingsplatsen i Överhöle socken var Wi. Wi är ett gammalt förkristet, kultiskt ortnamn. Wi var en helig och okränkbar plats förknippat med den gamla kulturen. Det finns inga gravfält runt Wi.
Mellan Överhölö kyrkoruin och Wi finns en källa som var en helig plats före kristen tid (Vikingatiden). Idag heter ”offerkällan”, Lucia källa. Sägen om källan säger att man skulle frakta en helgonbild av S:a Lucia från Överhölö kyrka (kyrkoruin idag) till Ytterhölö kyrka. Transporten med dragdjur och helgonbilden sjönk ner i marken och försvann och skapade källan.
Bebyggelsen längs med Tjyvstigen är gamla boställen. Det finns inga belägg före 1300-talet men i början av 1300-talet finns brev från präster som omnämner flera gårdar. Ortnamn som återkommer bland gravfältsförsedd bebyggelse som har ändelserna -sta, -by, -inge eller -a kan man säga är förhistorisk bebyggelse.
Överhölös många vikingatida lämningar av en runsten, runstensfragment och höggravfält tyder på att överhölöområdet hade stor betydelse under vikingatiden. Broby gård har varit en viktig storgård för eliten, med kopplingar till gravfälten, Smedsta, Åkerby och Wi. Smedsta tillhörde troligen Broby som smedens gård. Vid Broby fanns en bro som gick över Skillebyån mot Wi.
På Brobys mark byggdes en kyrka i början av 1100-talet. Broby bygger kyrkan av maktpolitiska skäl och med det visa att Överhölö socken var ett kristet ”modernt” samhälle. Lite senare bestämde Ytterhölö socken genom tingsbeslut att de också skulle kristna sig och bygga en kyrka. Överhölö kyrka var den dominerande kyrkan under tidig medeltid men makten började skifta och strax innan reformationen på 1500-talet så blir Ytterhölö kyrka viktigare.

Gustav Vasa tyckte att det fanns allt för många socknar och kyrkor i Sverige. Han lät stänga många och tydligen var Överhölö kyrka en av dem. I början av 1530-talet drev kungens fogdar in silver från kyrkan som kalk, patén och ett kors. Då levde kyrkan fortfarande men 1575 kallas den för ”ödekyrkan”.
På 1500-talet blev Överhölö och Ytterhölö socken en Hölö socken.

Det här är bara en liten redovisning vad Hölöcirkeln arbetar med.
Vi kommer att gå vidare med Ytterhölö. Här finns också vägar och gårdar som haft stor betydelse för bygden.
Källa:
Ivar Schnell, Hölö kyrkor
Antonio Redon, kandidatuppsats i arkeologi 2012

Louise Thor

Hemgjord karta som visar var Tjuvstigen gick mellan Vagnhärad och Linga i Järna samt alla fornlämningar som finns utmed vägen.

200 år sedan Oaxens skapare Florence Bonde föddes som Florence Robinson

Paris, torsdagen den 24 februari 1848

Kära Mrs. Ashburnham!
Här befinner vi oss plötsligt mitt uppe i en revolution som visar sig betydligt fruktansvärdare än den vi upplevde 1830…
Just nu erfar jag att det varit skottlossning på Place de la Concorde – några dödade, många sårade.
Hur skall allt detta sluta?
P.S. Jag öppnar mitt brev för att tillägga att kungen har abdikerat och givit sig iväg .....

Samma dag klockan 11 på kvällen.
Då det är omöjligt att somna efter en dylik dag skall jag rekapitulera händelserna som med sådan förbluffande snabbhet avlöst varandra…
Kungen hade till häst inspekterat trupperna på Karusellplatsen samt verkade redan i förväg mycket nervös då ropet hördes: "Förstäderna marscherar!" .....

1817 – 1848

FLORENCE ROBINSON, 31 år, följde februarirevolutionen 1848 i Paris från första parkett. Den 24 februari skrev hon ett brev till vänner som hastigt lämnat Paris för London. Denna händelserika dag blev det ytterligare ett brev. Raderna ovan är utdrag ur breven. Genom engelska legationen kunde hon skicka breven som kurirpost. Breven var såväl analyserande som detaljrika. Källorna hade hon på legationerna, bland vänner och egna upplevelser. Träden längs Champs Élysées och andra boulevarder var skövlade. Barrikader var byggda. Kungliga slottet var eldhärjat. Hennes brev liknar en modern krigskorrespondents rapporter och hon skickade även artiklar till Times. Inte bara vänkretsen utan även hertigen av Wellington och premiärminister Palmerston läste breven med intresse. Sista brevet - nummer 49 - om februarirevolutionen skrev hon den 17 augusti 1848.

Florence var född 1817 i Florens. Föräldrarna tillhörde Irlands högadel och bodde en tid i Italien. Familjen flyttade till Paris där Florence växte upp i kretsar nära franska kungahuset. Som 13-åring upplevde hon julirevolutionen 1830 och som vuxen februarirevolutionen 1848.

KNUT BONDE, 33 år, reste till Paris hösten 1848 i första hand på uppdrag av kung Oskar I. Knut var överintendent vid hovet men hans resa till Paris hade också ett privat syfte. Hans första hustru hade avlidit i barnsäng ett par år tidigare och han hoppades hitta en ny maka i Paris.

1849 – 1870

FLORENCE & KNUT möttes och det måste ha slagit gnistor kring dem. Efter en ytterst kort bekantskap friade Knut. Den 10 januari 1849 blev paret äkta makar i Paris. "Äntligen har jag hittat en kvinna jag kan diskutera med", lär Knut ha sagt. De lämnade Paris vid lämpligt väder för den långa resan. Första längre stoppet blev en vecka på Ericsbergs slott, där Knut var född. Slottet ägdes av hans bror Carl-Jedvard, som inte uppskattade att brodern än en gång gift sig med en utländska. När paret reste vidare mot Stockholm hade de sällskap med nya kammarjungfrun. Florence liv i Sverige kunde börja. Lägenheten på Drottninggatan 3 tilltalade Florence. Den var stor och ljus med plats för barn och tjänstefolk. Närheten till kungliga slottet var stimulerande och kort efter ankomsten blev Knut och Florence uppkallade till slottet för att presentera Florence. Kung Oskar I talade politik med Florence medan änkedrottning Desideria var intresserad av nyheter om gemensamma bekanta i Paris. Detta möte med kungliga familjen skulle komma att följas av många flera.

Florence skrev ofta brev till sin mor med detaljerade berättelser från sitt nya liv i Sverige. Hon fann Sverige lite efterblivet men hon hade ju sin älskade ”Knyt”. Han var charmerande, spirituell och intelligent.
Hösten 1849 föddes första dottern; våren 1851 föddes Flora; sommaren 1853 föddes Carl. Trots graviditeterna blev det flera långresor. I början av 1850-talet bodde Florence och Knut ett år i Hamburg. När Knut gjorde arbetsresor till London, besökte Florence Paris. 1859 avled hennes mor och resorna till Paris blev färre. Den förstfödda flickan avled 1861. De andra barnen hostade.
Knut hade många intressen och gav bland annat ut skrifter om modern handelspolitik. Efter en politisk karriär såg han fram mot att nå en ministerpost i Paris men misslyckades. Efter detta ägnade han sig åt Fållnäs fideikommiss, som han hade ärvt 1865. Till Fållnäs hörde kalkbruket på Karta och Knuts industriplaner hade väckts. Han arrenderade Oaxen och bildade 1868 Firma Karta & Oaxens Kalkbruk.

1871

KATASTROF NÄR KNUT AVLED bara tre år senare. Fasaden rämnade! Familjen hade levt över sina tillgångar och var barskrapad. Knut hade belånat fastigheterna och långivarna, som fanns inom familjen, såg sin chans att sätta ”utländskan” på plats. Florence önskade att hon behärskat svenska, men alla hade alltid velat prata franska, engelska eller italienska med henne. Lösningen fann hon hos en god rådgivare och sin egen klokskap. Sterbhuset sattes i konkurs. Från Irland fick hon del av ett arv och kunde lösa några av skulderna. Gimmersta slott och en del annat gick förlorat. Kvar blev en lägenhet i Stockholm, Fituna gård och Fållnäs fideikommiss. Floras familj fick flytta till Fituna.

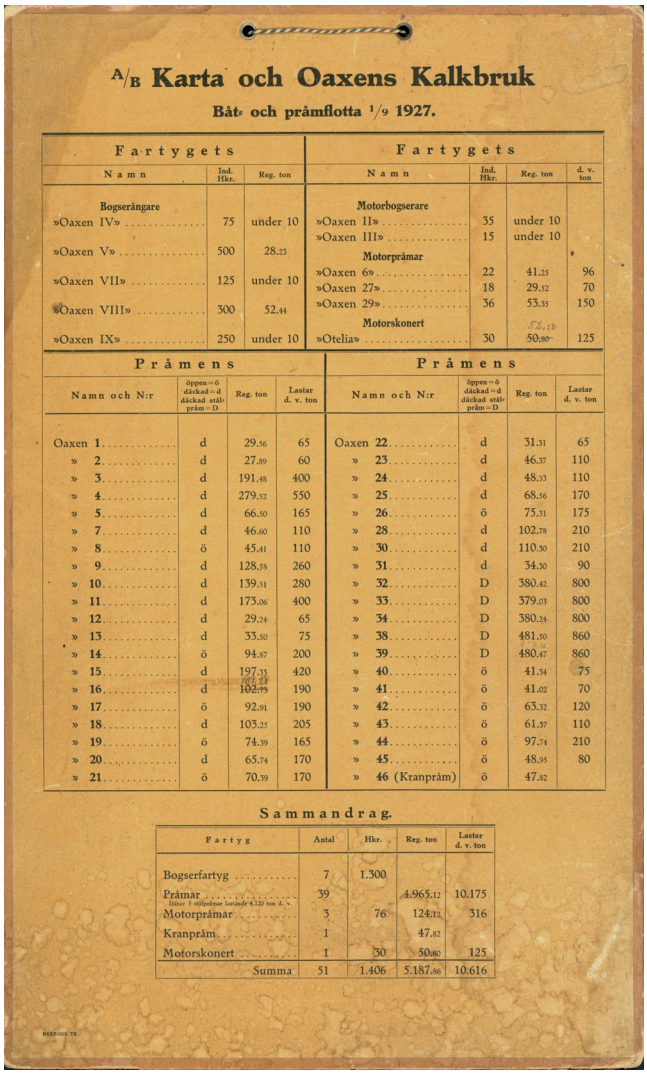

A/B Karta och Oaxens Kalkbruk

Båt- och pråmflotta 1/9 1927.

Fartygets Namn	Ind. Hkr.	Reg. ton
Bogserångare		
»Oaxen IV»	75	under 10
»Oaxen V»	500	28.23
»Oaxen VII»	125	under 10
»Oaxen VIII»	300	52.44
»Oaxen IX»	250	under 10

Fartygets Namn	Ind. Hkr.	Reg. ton	d. v. ton
Motorbogserare			
»Oaxen II»	35	under 10	
»Oaxen III»	15	under 10	
Motorpråmar			
»Oaxen 6»	22	41.25	96
»Oaxen 27»	18	29.52	70
»Oaxen 29»	36	53.35	150
Motorskonert			
»Otelia»	30	50.80	125

Pråmens Namn och N:r	öppen = ö däckad = d däckad stålpråm = D	Reg. ton	Lastar d. v. ton
Oaxen 1	d	29.56	65
» 2	d	27.89	60
» 3	d	191.48	400
» 4	d	279.52	550
» 5	d	66.30	165
» 7	d	46.60	110
» 8	ö	45.41	110
» 9	d	128.58	260
» 10	d	139.51	280
» 11	d	173.06	400
» 12	d	29.24	65
» 13	d	33.50	75
» 14	ö	94.87	200
» 15	d	197.33	420
» 16	d	102.75	190
» 17	ö	92.91	190
» 18	d	103.25	205
» 19	ö	74.39	165
» 20	d	65.74	170
» 21	ö	70.39	170

Pråmens Namn och N:r	öppen = ö däckad = d däckad stålpråm = D	Reg. ton	Lastar d. v. ton
Oaxen 22	d	31.31	65
» 23	d	46.37	110
» 24	d	48.33	110
» 25	d	68.56	170
» 26	ö	75.31	175
» 28	d	102.78	210
» 30	d	110.30	210
» 31	d	34.30	90
» 32	D	380.42	800
» 33	D	379.03	800
» 34	D	380.24	800
» 38	D	481.50	860
» 39	D	480.47	860
» 40	ö	41.34	75
» 41	ö	41.02	70
» 42	ö	63.32	120
» 43	ö	61.37	110
» 44	ö	97.74	210
» 45	ö	48.95	80
» 46 (Kranprám)	ö	47.82	

Sammandrag.

Fartyg	Antal	Hkr.	Reg. ton	Lastar d. v. ton
Bogserfartyg	7	1.300		
Pråmar (Utöver 5 stålpråmar lastande 4.120 ton d. v.)	39		4.965.12	10.175
Motorpråmar	3	76	124.12	316
Kranprám	1		47.82	
Motorskonert	1	30	50.80	125
Summa	51	1.406	5.187.86	10.616

1872 – 1900 STEG FÖR STEG BYGGDE FLORENCE EN LÖNSAM INDUSTRI

FLORENCE började än en gång ett nytt liv. Nu som matriark för en växande men sjukdomsdrabbad familj och ensam ägare av Firma Karta & Oaxens Kalkbruk. Skulle kalken kunna skapa pengar måste hon vara taktisk. Firman krävde all hennes uppmärksamhet.
DEN OPERATIVA LEDNINGEN av företaget måste först lösas. Knut hade haft förtroende för John Gustafsson, som var från Sorunda. Bättre betyg kunde ingen få och med honom skulle hon känna sig trygg.
KARTA var visserligen en liten ö men nog skulle det väl gå att göra den ännu mindre? Där fanns två kalkugnar, bostäder och skola. Produktionen kom att öka under några år, men successivt överfördes verksamheten till Oaxen. Brytningen på Karta upphörde 1888.
OAXEN krävde mera. Skulle det vara värt att satsa där? I hemlighet lät hon göra noggranna kemiska analyser av kalkberget. Hon fick det svar hon hoppats på. Analyserna visade att kalken hade ovanligt hög kvalitet! Där fanns gott om plats för bostäder och arbetarna skulle kunna köpa mjölk på Fållnäs.

Djupa naturhamnar och Himmerfjärdens segelled förstärkte värdet. Hon behövde bara komma överens med greven på Hörningsholm. Till att börja med blev det korta arrenden.

BÅTAR skulle förstås behövas för transport av kalken och bränslet. Florence köpte pråmar, bogserbåtar, skonerter och segelfartyg.

KOHOLMENS VARV började byggas av Florence 1878. Det låg strategiskt några hundra meter från Oaxen på Fållnäs marker. Nya pråmar byggdes och underhållet av såväl fartyg som pråmar kunde göras.

LILJEHOLMENS KALKBRUK blev en viktig investering 1883. Vattenvägarna var bra - dock inte vintertid. Kalksten bröts på Oaxen och skeppades till Liljeholmen för att kunna brännas under vintern. Marknaden i Stockholm var omättlig. För personalens bostäder köptes 1885 tomter på Årsta äng och vid Marievik.

NYA MURBRUKSFABRIKEN i Stockholm blev en annan strategisk investering 1889. Murbruk behövdes när Stockholm och andra städer växte. För murbrukstillverkningen behövdes inte bara kalk utan även sand och 1898 gjordes investeringar i Stockholms Sandaktiebolag.

IOLM.

Karta och Oaxens Kalkbruk,

belägna vid stora segelleden, omkring 3 mil söder om Södertelje, försälja *kalksten* (kolsyrad kalk), *osläckt* (kaustik) *kalk* och *släckt* (kaustik) *kalk*. Dessa produkter blefvo vid 12:te Landtbruksmötet i Stockholm prisbelönta.

Denna kalksten (kolsyrad kalk) är enligt analysen alldeles fri från *Svafvelkis* och andra oarter. Såsom en af de *renaste* kalkstenssorter är densamma särdeles att rekommendera till limbeskickning vid tackjernsblåsning och vid hvitbetssockerfabrikationen. Analys af kalkstenen och intyg om kalkens utmärkta egenskaper kunna presteras.

Bruken ega ångslup och pråmar, så att varan kan emnas vid Mälarens stränder.

Föröfrigt finnes ständigt lager af såväl släckt som osläckt kalk i Stockholm. Reqvisitioner emottagas och upplysningar lemnas, såväl skriftliga som mundtliga af undertecknad på Kontoret, N:o 13 Nybrogatan.

Adress: Handlanden *Fr. Carlson*,
Stockholm,
N:o 13 Nybrogatan.

Annons i Stockholmstidningen 1869

"REVOLUTIONEN I TROSA" i slutet av 1870-talet blev lösningen på den energikrävande kalkbränningen. Ny teknik gjorde entré vid Anderviks kalkbruk i Trosa när ingenjör Fahnehjelms pelarugn uppfördes. Florence agerade snabbt och 1881 stod första pelarugnen på Oaxen färdig. Fahnehjelm sålde patentet till Karta & Oaxens Kalkbruk, som sålde rätten till Bläse kalkbruk på Gotland att bygga en egen pelarkalkugn. De nya ugnarna gav en jämnare kalkbränning och minskade den mängd bränsle som behövdes. När Florence avled fanns fyra pelarugnar i drift på Oaxen.

KONKURRENTER OCH FYNDIGHETER köptes upp av Florence för att säkra framtiden. Redan 1885 köpte hon in sig i Bläse kalkbruk och 1891 medverkade svärsonen Hans von Horn till att Florence kunde köpa Bläse kalkbruk. Fyndigheterna vid Egelsholms och Nynäs kalkbruk köptes 1889. Storungs kalkbruk på Gotland köptes 1900.

AB KARTA & OAXEN KALKBRUK bildades 1896 genom att aktiebolaget övertog den enskilda firma som Florence drivit sedan 1871. Florence köpte 85 % av aktierna i det nybildade bolaget, disponent John Gustafsson 6 % och svärsonen Hans von Horn 2 %. Ytterligare 9 aktieägare delade på resterande del.

FLORENCE BARN var drabbade av lungsot. Sonen Carl avled 1885 på en kurort i sydvästra Frankrike med mamma Florence vid sin sida. Dottern Flora, som var gift med Hans von Horn, avled 1889. Hon hade fött 9 barn. Viktigt för Florence var att hinna få de äldre barnbarnen ståndsmässigt gifta och att lämna ett arv till dem alla. Florence hade förvaltat sitt pund väl och arvet blev stort. Hon avled 1900 i Stockholm och efterlämnade ett par tusen brev som hon skrivit.

EPILOG

De nästan sönderlästa breven som Florence skrev 1848 fick hon tillbaka och lät kopiera. Ett halvt sekel senare – strax före sin död – såg hon till att de historiska breven skulle publiceras. Mer än ett sekel senare går boken med breven att beställa via internet.

Den industriella väg som Florence 1872 slog in på blev lyckosam. Oaxen avsöndrades 1914 från Hörningsholm; Koholmens varv upphörde 1918 och ersattes med Ragnhildborgs varv; 1921 övertog Skånska Cementakiebolaget aktierna i AB Karta & Oaxens Kalkbruk.
Ett välkänt signum för kalkbruket blev de pärlband av kalkpråmar som drog runt på Mälaren, inne i Stockholm och längs Norrlandskusten. Båtarna avvecklades först på 1960-talet sedan linfärjan till Mörkö etablerats.

Sju pelarugnar uppfördes på Oaxen. Ettans kalkugn från 1881 är bevarad som byggnadsminne. Bläse är museum med ytterligare en pelarugn.
1965 sänktes Oaxens sista kalkbrottet under marknivån. Brytningen fortsatte ytterligare 10 år men under konstant inträngning av vatten. Först 75 år efter Florence död upphörde kalkbrytningen på Oaxen.
1986 blev den sista kalktäkten en attraktiv sötvattentäkt. Bostäderna på Oaxen från Florence tid är renoverade till moderna boenden – även de som Florence en gång lät flytta från Karta.

Källor:

Paris in 48. Letters from a resident describing the event of the revolution. Florence Bonde (1848) Constance E. Warr (1903).
Dear Baroness – roman av Brita von Horn (1963); dotterdotter till Florence Bonde.
Mormors revolutioner – översättning av några av breven från 1848 med kompletteringar av Brita von Horn (1947).
Vad Karta och Oaxens gamla huvudböcker berättar – maskinskriven sammanställning av direktör Albert Rothstein (1947)

Oaxen 2017, Elisabeth Karlsson

Händer på Oaxen i sommar . I samband med 200-års jubileet för Florence Bonde kommer flera arrangemang att ske på Oaxen.
Utställningar om kalkbrottet från olika epoker och **guidade rundvandringar**.
När **tunneln** under berget **invigdes** för 85 år sedan var det fest och det blir det även i år.
Inte minst kan man njuta av Oaxens underbara **sommarkafé**.

Utöver detta **visas även bilder hur Mörködräkten** tillverkades på Oaxen under 1930-talet.
Vi är tacksamma om besökarna kan hjälpa till med identifiering av väverskor / sömmerskor som finns med på utställningsbilderna.

Båtutflykt med ångfartyget Ejdern
Den 6 augusti anländer Ejdern från Södertälje till Oaxen.
Istället för att ligga still några timmar medans resenärer från Södertälje tar del av begivenheterna på ön, har fartyget anlitats för en **extra utflykt "i Florence kölvatten"**, d v s till närbelägna platser som ingick i firman Karta & Oaxens kalkbruk som Florence drev. Guide på utflykten är Maria Landin som så lärorikt lotsat oss tidigare i vår vackra skärgård.
Mera info om biljetter mm kommer senare. Håll utkik på hemsidorna för hembygdsföreningen, www.holomorkohbf.se ochOaxens bygdegårdsförening, www.oaxenbygdegard.se .

BOKTORGET

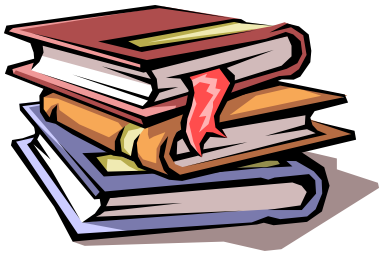

Kustfiske från Fifång till Nävekvarn

Gunnel Andersdotter och Christina Frieberg 150:-

"100 år på spåret" med järnvägen Järna—Nyköping

Jubileumsbok 150:-

Den gamla skräddaren berättar

En sörmlandsk folk– och bygdeskildring från senare delen av 1800-talet. Baserad på skräddare Ljunggrens memoarer.

Läsvärd! Nyutgiven 2013. 62 sidor. 100:-

Fifång—en ö utan källor

Ett skärgårdstorp under Tullgarns kungsgård. Av Maria Landin och Björn Öberg. Utgiven 2001.

68 sidor 100:-

Hölöbygdens hembygdsdräkt

Dräkten invigd den 3 juli 1982.Innehåller brodyr- och sömnadsbeskrivning. Av Monica Svensson

Utgiven 1988. 28 sidor. Nyutgivning är planerad.

Hölö-Passet

Med Åby-hälsobrunn och Hölöslaget. Ett stycke bygdehistoria. 3:e upplagan. Utgiven 2001. 16 sidor. 30:-

Hölöprosten Scharff

och rysshärjningarna 1719. Av Ivar Högström. 2:a upplagan. Utgiven 1998. 39 sidor. 30:-

Hölö socken

En tidsberättelse från 1828. Av prosten Johan Erik Petri. Sörmländska handlingar nr 25.
96 sidor. *Nytryck 2013.* 150:-

Mörkö socken

En tidsberättelse från 1828 av prosten Carl Ulrik Ekström.

Sörmländska handlingar nr 26. *Nytryck 2013.*

116 sidor. 150:-

Pålsundet

"Sundet som skiljer Mörkö från övriga Sverige".

En hembygdshistorisk tillbakablick. Utarbetad av HBF's studiegrupp 1996. 57 sidor.

Nytryck 2013 50:-

Tegeltillverkning inom Hölö Mörkö

Verksamheten under 1600—1700 -talen. Utgiven av HBF's studiegrupp 1996. 16 sidor. 30:-

Båtsman och Ryttare (nytryck planeras)

Hölö sockenstämmoprotokoll

I renskrift från handskrivna och kopierade original-handlingar. Från åren 1844—1846. Utgiven 2002. 130 sidor. 100:-

Det gamla Oaxen (slut, nytryck planeras)

Flaggjunkare Emanuel Jansson, född 1873, berättar detaljerat om sin uppväxt på ön.

Hembygdsföreningen har kompletterat skildringen med foton, kartor, faktarutor och kommentarer.

Utgiven 2003. 94 sidor.

Livet på landet "Radiogården", Berga gård på Mörkö.

Samtal med Eva-Britta Landström.

Utgiven 2007. 16 sidor. 30:-

Två generationer fotografer i Hölö,

Sigrid Hålldin och Elsa Tidblad.

Skriften om utställningen med samma namn.

Utgiven 2009 30:-

Saknar du någon Årskrönika?

Spännande berättelser och skrönor från hembygden.

Skrivna av medlemmar och sockenbor.

Gamla årskrönikor finns från år 1989—2015 (gratis)

Se vår hemsida och kan även fås på hembygdsgår-den.

Beställning av bilder och skrifter från Hölö Mörkö Hembygdsförening

Man kan beställa bilder som visades i samband med Järnvägsjubileet, i A3 eller A4. För mer info: ta kon-takt med HMHF, mejla oss på info@holomorkohbf.se eller skriv till Kyrkskolan, 153 92 Hölö. PG 82 65 18-3

Årets krönika ingår i medlemsavgiften

Icke medlemmar betalar 40 kr för densamma